

Winiarz, Adam

Bibliografia prasy polskiej na Dalekim Wschodzie w latach 1917-1949

Kwartalnik Historii Prasy Polskiej 25/1, 125-135

1986

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ADAM WINIARZ (Lublin)

BIBLIOGRAFIA PRASY POLSKIEJ NA DALEKIM WSCHODZIE
W LATACH 1917—1949

WSTĘP

Początki prasy polskiej na Dalekim Wschodzie sięgają roku 1917 i są ściśle związane z leżącym nad rzeką Sungari w Mandżurii miastem Harbinem¹. Tu bowiem od czasu budowy Kolei Wschodnio-Chińskiej znajdowała się największa kolonia polska na terenie Dalekiego Wschodu, posiadająca własne szkoły, kościół parafialny i Stowarzyszenie „Gospoda Polska”, które za cel swej działalności postawiło sobie szerzenie narodowej kultury i oświaty². Właśnie wśród członków tego Stowarzyszenia, działających w ramach sekcji teatralnej, zrodziła się w maju 1917 r. inicjatywa wydawania własnego periodyku. W niecałe trzy miesiące później ukazał się już pierwszy numer pisma o charakterystycznej nazwie: „Listy Polskie z Dalekiego Wschodu”. Był to skromny i o niewielkim nakładzie dwutygodnik, przejęty następnie przez Polską Radę Polityczną Dalekiego Wschodu i Wschodniej Syberii, który stał się swoistym impulsem do wręcz żywiołowego rozwoju polskich inicjatyw wydawniczych na terenie Harbina, pomimo nader niesprzyjających warunków. Brakowało bowiem prawie wszystkiego, lecz szczególnie dotkliwie odczuwalny był brak wykwalifikowanych sił dziennikarskich, zecerów i czcionek. Te oraz inne trudności powodowały, że czasopisma polskie wychodziły w małym nakładzie 500—1000 egz.). Wszystkie też w latach 1917—1921, z wyjątkiem tygodnika „Strażnica”, odbijane były metodą litograficzną, co miało niekorzystny wpływ na ich szatę graficzną. Ponadto z powodu braku stałych funduszy większość pism przestawała wychodzić zaraz po ukazaniu się kilku pierwszych numerów.

Nowe czasopisma powstawały przy czynnym współudziale redaktorów i wydawców pism już istniejących. Nierzadkie były przypadki, że ci sami redaktorzy pracowali kolejno w kilku upadających i nowo powstających wydawnictwach, jak chociażby inż. Bronisław Dobrowolski, który od grudnia 1918 do kwietnia 1919 r. wydawał dziennik „Polski Kurier Wieczorny Dalekiego Wschodu”, a następnie redagował dwutygodnik „Przegląd”.

Owczesna sytuacja polityczna na Dalekim Wschodzie wycisnęła swe piętno i na czasopiśmiennictwie polskim. Właśnie tą sytuacją należy tłumaczyć zjawisko dominowania w latach 1917—1921 prasy politycznej nad prasą rozrywkową i kulturalno-oświatową. Prasa ta posiadała charakter polityczno-informacyjny lub nawet

¹ Nazwa miasta jest pochodzenia mongolskiego (Halabin). Chińczycy nazywali je Ha-Err-Bin, Rosjanie Harbin, inni zaś Charbin. Obecnie przyjęto pisownię Harbin, zob. J. Straszewski, *Słownik geograficzny. Pochodzenie i znaczenie nazw geograficznych*, Warszawa 1959, s. 105 oraz *Polskie nazewnictwo geograficzne świata*, oprac. L. Ratajski, J. Szewczyk, P. Zwoliński, Warszawa 1959, s. 264.

² K. Grochowski, *Polacy na Dalekim Wschodzie*, Harbin 1928, s. 54—61.

agitacyjny, jak np. tygodnik postępowo-demokratyczny „Praca” czy „Robotnik”. Jeśli uwzględnić fakt, że większość pism o tym profilu była organami organizacji politycznych lub wojskowych, to bez trudności można określić ich przynależność społeczną i polityczną. Jest to tym łatwiejsze, że podtytuły wielu czasopism są tak sformułowane, iż od pierwszego wejrzenia można zorientować się w poglądach politycznych głoszonych na ich łamach.

Aczkolwiek prasa polityczno-informacyjna dominowała, to ukazywały się również czasopisma o charakterze humorystyczno-satyrycznym, jak tygodnik „Wiaterrek”, i kulturalno-oświatowym, jak wspomniany dwutygodnik „Przegląd”, zawierający dobrze i ciekawie redagowany „Dział dla dziatwy”.

Oprócz Harbina prasa polska wychodziła we Władywostoku i w Tokio. Jednak oba te ośrodki pozostawały w cieniu Harbina. We Władywostoku ukazywał się tygodnik „Echo Polskie”, wydawany przez Polskie Towarzystwo Kooperacyjne Transportu i Handlu, natomiast w Tokio wychodził miesięcznik „Echo Dalekiego Wschodu”. Miesięcznik ten wydawała wspólnie z Wieńczysławem Piotrowskim Anna Bielkiewicz, energiczna prezeska Polskiego Komitetu Ratunkowego, którego siedzibę przenieśli z Władywostoku do Tokio. „Echo Dalekiego Wschodu” było ilustrowanym i dobrze redagowanym pismem, ukazującym się w polskiej, angielskiej i japońskiej wersjach językowych. Zgodnie z założeniami A. Bielkiewicz miało służyć szlachetnej idei zbliżenia między narodami polskim i japońskim.

Ogólnie stwierdzić należy, że lata 1917—1921 przyniosły największy rozwój czasopiśmiennictwa polskiego na Dalekim Wschodzie. Łącznie w trzech wymienionych ośrodkach polskiej działalności prasowej ukazało się 13 tytułów czasopism.

Ten dynamiczny rozwój prasy polskiej przerwany został przez repatriację z lat 1920—1921. Spowodowała ona odływ do Polski najlepiej sytuowanej materialnie i prężnej intelektualnie części społeczności polskiej na Dalekim Wschodzie. W konsekwencji doprowadziło to do upadku wszystkich polskich wydawnictw na tamtym terenie.

Nowy okres w dziejach prasy polskiej na Dalekim Wschodzie rozpoczął się w styczniu 1922 r., kiedy to ukazał się pierwszy numer „Biuletynu Informacyjno-Handlowego”, którego wydawcą i redaktorem był konsul RP w Harbinie Michał Morgulec. W niecałe trzy miesiące później zaczęło wychodzić w Harbinie drugie polskie pismo, „Tygodnik Polski”, będący organem polskiej parafii katolickiej. Jego redaktorem i wydawcą był ks. proboszcz Władysław Ostrowski. Lata następne przyniosły kilka nowych tytułów, jak: „Ruch Chrześcijańsko-Społeczny”, „Pamiętnik Harbiński”, „Młoda Myśl”, „Biuletyn Polskiej Izby Handlowej w Harbinie” i inne. Wśród tych nowych czasopism wyróżniały się „Listy Harbińskie”, organ Stowarzyszenia „Gospoda Polska”, które zmieniły następnie nazwę na „Daleki Wschód”, Ten bogato ilustrowany i o szerokim profilu tematycznym miesięcznik był najlepszym czasopismem polskim na Dalekim Wschodzie.

W latach trzydziestych liczba polskich ośrodków wydawniczych znacznie wzrosła. Oprócz Harbina Polacy wydawali czasopisma w Szanghaju, Osace, Wenchow, Nagasaki i w Tokio. Ten ostatni ośrodek powstał z chwilą napaści Niemiec hitlerowskich na Polskę. Wtedy to attaché prasowy ambasady RP w Tokio Aleksander Piskor, chcąc przeciwdziałać propagandzie niemieckiej, rozpoczął wydawanie biuletynu informacyjnego „Poland Today”, który ukazywał się również w języku japońskim. Działalność tę przyplacił ciężkim więzieniem po napaści Japończyków na Pearl Harbour, kiedy to Polska jako sygnatariusz Karty Atlantyckiej znalazła się *de iure* w stanie wojny z Japonią. Konsekwencją tego było zamknięcie wszystkich polskich wydawnictw także na terenie Harbina, znajdującego się wówczas w granicach utworzonego przez Japonię w 1932 r. marionetkowego cesarstwa Mandżukuo.

Trzeci, ostatni i najkrótszy, okres w dziejach prasy polskiej na Dalekim Wschodzie rozpoczął się po kapitulacji Japonii w 1945 r. Już we wrześniu tego roku ukazał się w Harbinie pierwszy numer „Biuletynu Informacyjnego”, którego redaktorem i wydawcą był Kazimierz Krąkowski. Jednocześnie podjął on starania o wznowienie wydawnictwa „Tygodnika Polskiego”. Jednak nieprzychylnie ustosunkowanie się do tego zamiaru byłych członków redakcji pisma spowodowało, że Krąkowski rozpoczął przygotowania do założenia własnego wydawnictwa. Wysiłki te zostały uwieńczone pełnym sukcesem już w grudniu 1945 r., kiedy to ukazał się pod jego redakcją pierwszy numer tygodnika „Ojczyzna”. Tygodnik ten, wydawany następnie wspólnie z Polską Grupą Postępową, ukazywał się regularnie do czerwca 1949 r.

Poza Harbinem wznowili Polacy działalność prasową w Szanghaju i w Nagasaki. W tym pierwszym ośrodku, gdzie znajdowała się przeszło trzystuosobowa kolonia polska, zaczęło ponownie ukazywać się „Echo Szanghajskie”, będące organem Związku Polaków w Chinach, którego Rada Główna miała swą siedzibę właśnie w Szanghaju. Redaktorami tego ilustrowanego miesięcznika, a następnie dwutygodnika byli kolejno M. Krzyżanowski, K. Komarowski i W. Leparski. Samoistnym dodatkiem do „Echa Szanghajskiego” były „Wiadomości”, ukazujące się nieregularnie w ciągu zaledwie jednego roku. Natomiast w Nagasaki oo. franciszkanie z polskiej Misji, po powrocie z internowania przez Japończyków, rozpoczęli w 1946 r. przygotowania do wznowienia wydawnictwa miesięcznika „Seibo no Kishi” („Rycerza Niepokalanej”). Pierwszy numer tego pisma ukazał się już w styczniu 1947 r., zwracając na siebie uwagę interesującą szatą graficzną.

Pomimo tych osiągnięć z dziedziny wydawniczej warunki życia Polaków zarówno w Mandżurii, jak i w Chinach właściwych ulegały stałemu pogorszeniu, głównie z powodu toczącej się wojny domowej. W tej sytuacji władze polskie podjęły decyzję o ich repatriacji. Repatriacja ta, mająca miejsce w 1949 r., zamknęła ostatecznie przeszło trzydziestoletnie dzieje prasy polskiej na Dalekim Wschodzie.

Ukazująca się w latach 1917—1949 prasa polska na Dalekim Wschodzie była zjawiskiem wyjątkowym. Rozwinęła się ona w sposób żywiołowy, istniała w okolicznościach niezwykłych, o dużej dynamice i skali wydarzeń i zakończyła swoje istnienie też dość niecodziennie. Trudne warunki egzystencji uniemożliwiały jej stabilizację, podobnie zresztą jak i publiczności prasowej, do której była adresowana. Powstaniu i utrwalaniu się wyraźnie zakreślonych kręgów oddziaływania poszczególnych czasopism przeszkadzała dodatkowo nieregularność kolportażu, wynikająca głównie z trudności finansowych i komunikacyjnych.

*

Ostatnie lata przyniosły niezwykle dynamiczny rozwój badań nad dziejami prasy polskiej. Istotną rolę w tych badaniach odgrywiają katalogi i bibliografie prasy. Z tą myślą powstała również i niniejsza bibliografia, będąca próbą zarejestrowania wszystkich czasopism polskich wydawanych przez Polaków na terenie Dalekiego Wschodu w latach 1917—1949, bez względu na język w jakim się ukazywały. W bibliografii uwzględniono również kalendarze, chociaż ich przynależność do czasopiśmiennictwa jest sprawą dyskusyjną. Nie zmienia to jednak faktu, że kalendarze te są dostępne jedynie w katalogach bibliotecznych, i to tylko niektórych wielkich bibliotek.

Opisywanie w szczegółach metody opracowania bibliografii nie wydaje się konieczne. Należy jednak nadmienić, że podstawowym założeniem metodologicznym był opis z autopsji. W trakcie wstępnego ustalania tytułów skorzystano z *Bibliografii czasopism polskich za granicą 1830—1934* S. Zielińskiego, która zawiera jednak nieścisłości i opuszczenia, a ponadto nie rejestruje czasopism, które ukazywały

się w latach 1935—1949. W tej sytuacji proces rejestracyjny w czasie pełnego zestawiania tytułów prowadził przez przebadanie katalogów wszystkich większych bibliotek krajowych i kilku zespołów w Archiwum Akt Nowych w Warszawie. Mimo szeroko zakrojonej kwerendy nie udało się jednak odnaleźć kilku czasopism, których tytuły wzmiankowane są w różnych źródłach. W związku z tym tytuły tych czasopism opatrzone zostały odnośnikami podającymi źródło informacji.

Bibliografia jako całość składa się ze wstępu, zawierającego krótką charakterystykę rozwoju czasopiśmiennictwa polskiego na Dalekim Wschodzie, wykazu skrótów i opisu głównego w układzie alfabetycznym. Opis główny składa się z następujących elementów: tytułu, podtytułu, częstotliwości wydawania, wydawcy, redaktora, drukarni, miejsca wydania, formatu i miejsca aktualnego przechowywania danego czasopisma. Brakujące elementy opisu zostały uzupełnione na podstawie dostępnych źródeł. Uzupełnienia te oznaczone są nawiasami. Wyliczenie bibliotek podano według kolejności od zbioru najbardziej do najmniej kompletnego. Dodatki periodyczne samoistne wydawniczo stanowią oddzielne pozycje w bibliografii. Natomiast tytuły dodatków niesamoistnych zaopatrzone w odsyłacze do tytułu macierzystego. Tytuły te nie wchodzi w numerację pozycji w bibliografii. Zachodzące w trakcie ukazywania się czasopism zmiany poszczególnych elementów opisu odnotowane zostały w sposób zróżnicowany.

WYKAZ SKRÓTÓW

AAN	— Archiwum Akt Nowych w Warszawie
AKG ZHP	— Archiwum Komendy Głównej Związku Harcerstwa Polskiego w Warszawie
BAEK	— Biblioteka Akademii Ekonomicznej w Krakowie
BCzK	— Biblioteka Księży Misjonarzy w Krakowie
BGUP	— Biblioteka Główna Uniwersytetu Poznańskiego
BJ	— Biblioteka Jagiellońska
BKMK	— Biblioteka Księży Misjonarzy w Krakowie
BKUL	— Biblioteka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego
BMB	— Biblioteka Miejska w Bydgoszczy
BMNK	— Biblioteka Muzeum Narodowego w Krakowie
BMNW	— Biblioteka Muzeum Narodowego w Warszawie
BMSW	— Biblioteka Miasta Stołecznego Warszawy
BN	— Biblioteka Narodowa
b.n.d.	— brak nakładcy i drukarni
BOFK	— Biblioteka Ojców Franciszkanów w Krakowie
BOFM Conv	— Biblioteka Ojców Franciszkanów Konwentualnych w Niepokalanowie
BPANG	— Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Gdańsku
BPANK	— Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Krakowie
BPANKór.	— Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Kórniku
BPANW	— Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Warszawie
BS	— Biblioteka Sejmowa
BSDK	— Biblioteka Seminarium Duchownego w Kielcach
BSGPiS	— Biblioteka Szkoły Głównej Planowania i Statystyki w Warszawie
BUŁ	— Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego
BUMCS	— Biblioteka Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
BUMK	— Biblioteka Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu
BUW	— Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego

BZHP	— Biblioteka Zakładu Historii Partii przy Komitecie Centralnym Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Warszawie
BZNIOW	— Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu
BZPł	— Biblioteka im. Zielińskich w Płocku
częstotl.	— częstotliwość
czasop.	— czasopismo
dod.	— dodatek
druk.	— drukarnia
dwutyg.	— dwutygodnik
jęz.	— język
k.	— karta
kier.	— kierownik
KMT	— Książnica Miejska w Toruniu
ks.	— książka
mies.	— miesięcznik
niereg.	— nieregularnie
nr	— numer
odb.	— odbijane
podt.	— podtytuł
poł.	— połowa
red.	— redaktor, redakcja
rkps	— rękopis
s.	— strona
tyt.	— tytuł
współwyd.	— współwydawane
wych.	— wychodziło
wyd.	— wydawca, wydawnictwo
wznów.	— wznowione
zob.	— zobacz

CZASOPISMA

- AKADEMIK POLSKI W CHINACH (dod.) zob. TYGODNIK POLSKI
- BIULETYN INFORMACYJNY (Niereg. Red. i wyd. Kazimierz Krąkowski). Harbin.
Nr 1 z 18 IX 1945. Wyszło 5 numerów
BIULETYN POLSKIEGO KOŁA AKADEMICKIEGO BADANIA CHIN (dod.)
zob. TYGODNIK POLSKI
  - BIULETYN POLSKIEJ IZBY HANDLOWEJ W HARBINIE, Polish Chamber of Commerce Journal. (Mies.). Harbin. (b.n.d.).
Format: 31×22,5 cm
R. 1: 1932, nr 1—9
2: 1933, nr 1(10)—6(15)
Wych. IV 1932—1933. Ostatni nr 6(15) za wrzesień—grudzień.
Od nr. 9, 1932 tyt. i tekst również w jęz. chińskim.
BN, BUW, BZNIOW, BPANK, BSGPiS, BS.
  - BIULETYN INFORMACYJNO-HANDLOWY. (Dwutyg. Red. i wyd. Michał Morgulec). Harbin.
Wych. w 1922, nr 1 z 2 I, ostatni nr 6 z 15 III.
„Echo Dalekiego Wschodu”, 1922, nr 6; K. Grochowski, *Polacy na Dalekim Wschodzie*, Harbin 1928, s. 78.

- CZUJ DUCH (dod.) zob. TYGODNIK POLSKI
 DALEKI WSCHÓD (dod.) zob. TYGODNIK POLSKI
 DALEKI WSCHÓD zob. LISTY HARBIŃSKIE
 DZIAŁ HANDLOWO-PRZEMYSŁOWY (dod.) zob. TYGODNIK POLSKI
4. ECHO DALEKIEGO WSCHODU. Echo of Far East. Dwutygodnik narodowy poświęcony sprawom polskim na Dalekim Wschodzie. Wyd. Anna Bielkiewiczowa. Red. Wieńczysław Piotrowski. Tokio. (b.n.d.)
 Format: 38×26 cm
 R. 1: 1921, nr 1—5
 2; 1922, nr 6—10
 Wych. 15 IX 1921 — 1 V 1922. Tyt. i tekst również w jęz. angielskim i japońskim. Podt. od nr. 8, 1922 Miesięcznik narodowy. W 1924 r. wyszła w Łodzi jako kontynuacja tego czasop. jednodniówka „Echo z Dalekiego Wschodu”, a w 1929 r. z tyt. pierwotnym jako nr 2 (12), b.m. Wyd. Obie jednodniówki wydał Polski Komitet Ratunkowy Dzieci Dalekiego Wschodu.
 BN, BUW, BKUL, BJ, BUMK, BZPł.
5. ECHO POLSKIE. Tygodnik. Drukarnia „Echa Polskiego” pod zarządem Polskiego Towarzystwa Kooperacyjnego Transportu i Handlu. Red. Jan Gumowski. Władystok.
 Format: 39,6 × 27,5 cm
 R. 1: 1919, nr 1—3
 2: 1920, nr 1—12
 Wych. XII 1919 — III 1920.
 BN
6. ECHO ZMP. Organ Związku Młodzieży Polskiej w Szanghaju. Miesięcznik. Druk. Polska Drukarnia „Echo Press”. Szanghaj.
 Format: 26,5×38,2 cm
 Wych. 1936—1949. Tyt. od 1 I 1939 ECHO SZANGHAJSKIE. Tyt. również w jęz. chińskim. Częstotl.: dwutyg. Od nr. 1—2, 1946 wyd. Sekcji Kulturalno-Oświatowej Związku Polaków. Red. Marian Krzyżanowski. Częstotl.: mies. Od nr. 6, 1946 wyd. Komitet Wydawniczy: K. Komorowski, M. Krzyżanowski, W. Leparski, J. Pawłowski, J. Salikierówna, R. Sulerzycki, S. Szkodzińska, Red. K. Komarowski. Częstotl.: od nr. 1, 1947 dwutyg. Od nr. 5, 1947 red. Witold Leparski. Od nr. 11, 1947 wyd. Związku Polaków w Szanghaju.
 BN, „Polacy zagranicą”, 1936, nr 11, 1939, nr 4.
 GŁOS STUDENTA (dod.) zob. LISTY HARBIŃSKIE
7. HARCERZ POLSKI. Dwutygodnik Drużyny Harcerskiej w Charbinie. Rkps powielany.
 Format: 19,5×26 cm
 Wych. tylko w 1937. Ukazały się 4 numery.
 AAN, AKG, ZHP, sygn. 2628.
8. HARCERZ POLSKI W AZJI. Czasopismo poświęcone krzewieniu zasad i celów Harcerstwa Polskiego. Wychodzi co tydzień w Charbinie jako dodatek do „Polskiego Kuriera Wieczornego”. Wyd. Kazimierz Żarski. Red. Wacław Piotrowski. Harbin.
 Format: 38,5×27 cm
 Wych. 10 V 1919 — 31 V 1919. Ukazały się 3 numery. Nr 1 z 10 V, ostatni z 31 V 1919.
 AKG, ZHP; K. Grochowski, *op. cit.*, s. 79.
9. KURIER POLSKI. (Wychodził dwa razy w tygodniu). Harbin.
 Wych. w 1920, ostatni nr 17 z 18 VI.
 „Daleki Wschód”, 1934, nr 7; K. Grochowski, *op. cit.*, s. 78; S. Zieliński, *Bibliografia czasopism polskich za granicą 1830—1934*, Warszawa 1935, s. 72.

10. **LISTY HARBIŃSKIE.** Pismo Stowarzyszenia „Gospoda Polska”. Wychodzi dwa razy na miesiąc. (Red. L. Michowski). Harbin. (b.n.d.)
 Format: 39×27 cm
 R. 1: 1931, nr 1—3
 2: 1932, nr 1—24
 3: 1933, nr 1 (29) — 22 (50)
 4: 1934, nr 1 (51) — 12 (59)
 5: 1935, nr 1 (60) — 7 (66)
 6: 1936, nr 8 (67) — 9 (68)
 Wych. 1 XI 1931—1936. Ostatni nr 9 (68) za marzec—kwiecień. Tyt. od nr. 21, 1932 DALEKI WSCHÓD. Częstotl. od nr. 1, 1934 mies. Red. od nr. 5/6, 1934 August Lernet. Druk. Drukarnia „Hermes”. Format od nr. 16/17, 1932 31××22,5 cm. Od 1932 tekst również w jęz. angielskim, ukraińskim, gruzińskim i tatarskim.
 Współwyd. dodatek: GŁOS STUDENTA. Niereg. Organ Polskiego Koła Studenckiego w Harbinie. Wych. 1932—1933, nr 1 z 19 III 1932.
 BN, BUW, BJ, BMSW, BSGPiS, BZNIOW.
11. **LISTY POLSKIE Z DALEKIEGO WSCHODU.** Organ Polskiej Rady Politycznej Dalekiego Wschodu i Wschodniej Syberii. Wychodzą dwa razy na miesiąc. Red. Bolesław Hartung i Władysław Homan. Wyd. i kier. artystyczny Bronisław Dobrowolski. Odb. w Litografii Sztabu Okręgu Harbin.
 Format: 46×32 cm
 Nr 1 z 15 VIII 1917. Wych. do I poł. 1919.
 AAN, BN, BJ, BPANG
12. **LISTY POLSKIE Z DALEKIEGO WSCHODU AZJI I BIULETYN HANDLOWO-PRZEMYSŁOWY.** Supplement to the Harbin Daily News. (Dwutyg.). Publisher H. Custis Vezey. (Red. Kazimierz Krąkowski). Printed in the Harbin Daily News Press. Harbin.
 Format: 39×27 cm
 R. 1: 1928, nr 1 (36) — 23/24 (58/59)
 2: 1929, nr 60—63
 Wych. 1 I 1928—1929.
 BJ, BMSW, BN, BUW, BGUP.
13. **MISJONARZ W WENCHOW.** Wydawnictwo Polskich Księży Misjonarzy w Chinach. Wychodzić będzie o ile to możliwe co miesiąc. Red. ks. Paweł Kurtyka.
 Format: 27×20 cm
 R. 1: 1938, nr 1—11
 2: 1939, nr 1—6
 Wych. II 1938 — VI 1939.
 BKMK, BKUL.
14. **MŁODA MYŚL.** Organ młodzieży polskiej Dalekiego Wschodu. Niereg. Wyd. Sekcja Zjednoczonych Organizacji Młodzieży Polskiej Dalekiego Wschodu. Druk. „Russian Daily News” Press. Harbin.
 Format: 39×27 cm
 R. 1923, nr 1—2
 1927, nr 3—4
 1928, nr 1/5 — 2/6
 Wych. 21 V 1923—1928. Podt. od nr. 3, 1927 Czasopismo Związku Młodzieży Polskiej w Harbinie. Red. od nr. 3, 1927 Andrzej Zaleski.
 BN, BUW, BMSW, BZHP, KMT.
15. **MUGENZAI NO SEIBO NO KISHI.** Miesięcznik. Wyd. Księży Franciszkanów. Red. o. Maksymilian Maria Kolbe. Nagasaki, Niepokalanów Japoński. Druk. własna.

Format: 14×21 cm

Nr 1 z 24 V 1930.

- R. 1: 1930, nr 1—6
 2: 1931, nr 1—12
 3: 1932, nr 1—12
 4: 1933, nr 1—12
 5: 1934, nr 1—12
 6: 1935, nr 1—12
 7: 1936, nr 1—12
 8: 1937, nr 1—12
 9: 1938, nr 1—12
 10: 1939, nr 1—12
 11: 1940, nr 1—12
 12: 1941, nr 1—12

Wznów. od I 1947. Tyt. od 1937 SEIBO NO KISHI. Red. od nr. 10, 1936 o. Mieczysław Mirochna.

BOFM Conv, BOFK; *Słownik polskich pisarzy franciszkańskich*, pod red. H. E. Wyczawskiego. Warszawa 1981, s. 300.

16. NEWS FROM POLAND. Wyd. Polish Consulate in Osaka. Junkichi Matsuoka. Osaka.

Format: 19×12,5 cm

Year 1937, no 1

Wych. od 1937 — ?

BUW

17. NIEPODLEGŁOŚĆ. Organ Polskiego Komitetu Narodowego na Syberię i Rosję. Wychodzi raz w tygodniu. Wyd. Polski Komitet Narodowy na Rosję i Syberię. Red. Władysław Homan. Odb. w Litografii Sztabu Zamurowskiego Okręgu. Harbin.

Format: 35×42 cm

Nr 1 z 1 VI 1919. Wych. z 1 VI 1919 — X 1920.

AAN, BZNIOW; K. Grochowski, *op. cit.*, s. 79.

18. OJCZYŻNA. Niezależny Tygodnik Demokratyczny. Wyd. Grupa Postępowej Inteligencji Polskiej w Harbinie. Red. Kazimierz Krakowski. Harbin.

Format: 42,5×30 cm

R. 1: 1945, nr 1—2

2: 1946, nr 3—49

3: 1947, nr 50—81

4: 1948, nr 1 (82) — 31 (112)

5: 1949, nr 1 (113) — 23 (135)

Wych. 16 XII 1945 — 10 VI 1949. Format od nr. 81 38,5×27 cm.

Wyd. Polska Grupa Postępowa.

BN, BZHP, BS, BUW.

19. OPIEKA SPOŁECZNA. (Dodatek tygodniowy do „Polskiego Kuriera Wieczornego”. Wyd. Delegatura Polskiego Komitetu Wojskowego). Harbin.

Format: 38×27 cm

Nr 1 z 4 VI 1919. Wyszły 3 numery.

„Polski Kurier Wieczorny”, 1919 nr 116; K. Grochowski, *op. cit.*, s. 79;

„Daleki Wschód”, 1934, nr 7.

20. PAMIĘTNIK CHARBIŃSKI. Wyd. Redakcja „Tygodnika Polskiego” w Charbinie. (Ks. Władysław Ostrowski. Red. Kazimierz Grochowski). Harbin.

Format: 26,5×19 cm

Cz. 1: 1923

2: 1924

Wych. 1923—1924. Tyt. w 1924 PAMIĘTNIK HARBIŃSKI.

BKUL, BUW, BUMCS, BZNIOW, BGUP, BPANKór., BPANK.

21. POLAND AND FAR EAST DIRECTORY OF MANUFACTURES, EXPORTERS, IMPORTERS AND FOR TOURIST. (Rocznik). Harbin. (b.n.d.).

Format: 23×16,5 cm

R. 1: 1937

2: 1938

3: 1939

BMNW, BAEK.

22. POLAND TODAY. Polish Far Eastern Press Bureau. (Ministry of Information and Documentation. Biweekly. Editor Aleksander Piskor). Tokio.

Wych. 1939/40—1941. Tyt. i tekst również w jęz. japońskim. J. Kowalik, *Bibliografia czasopism polskich wydanych poza granicami kraju od września 1939 roku*, t. III, Lublin 1976, s. 54; *Literatura polska na obczyźnie 1940—1960*, pod red. T. Terleckiego, t. II, Londyn 1965, s. 544.

23. POLSKI KURIER WIECZORNY DALEKIEGO WSCHODU. Pismo narodowe, bezpartyjne. Wychodzić będzie w miarę możliwości codziennie, prócz dni świątecznych. Organ Polskiego Związku Wojennego w Charbinie. Wyd. Bronisław Dobrowolski. Red. Komitet Redakcyjny. Odb. litograficznie w Sztabie Okręgu.

Format: 38,5×27 cm

R. 1: 1918, nr 1—3

2: 1919, nr 4—247

3: 1920, nr 1—6

Wych. 28 XII 1918 — 28 XI 1919, 28 II — V 1920. Red. od nr. 7, 1919 A. T. Zbydniowski. Tyt. od nr. 81, 1919 POLSKI KURIER WIECZORNY. Kier. Feliks Karaffa-Korbütt. Druk. Udziałowa Spółka Wydawnicza. Litografia kolejowa. Red. od nr. 164, 1919 Władysław Sołtysik.

BN, BUW, BZNIOW, BGUP, BZHP, BJ.

24. POLSKIE BIURO PRASOWE NA DALEKIM WSCHODZIE. Biuletyn Informacyjny — Sprawy Polskie. Press Attaché of the Polish Embassy in Tokyo. (Niereg. Wyd. Aleksander Piskor). Tokio.

Wych. 1940—1941.

J. Kowalik, *op. cit.*, t. III, s. 101; *Literatura polska na obczyźnie...*, s. 544.

25. POLSKO-CHIŃSKI KORESPONDENT. (Wyd. Sekcja Kulturalno-Oświatowa „Gminy Polskiej” w Harbinie. Red. Kazimierz Żurawski-Żarski). Harbin.

Ukazały się tylko 2 numery w IV 1922.

„Daleki Wschód”, 1934, nr 7; K. Grochowski, *op. cit.*, s. 79; S. Zieliński, *op. cit.*, s. 67.

26. PRACA. (Tygodnik postępowo-demokratyczny. Red. Ludwik Sawicki). Harbin. Wych. w 1919.

„Daleki Wschód”, 1934, nr 7; K. Grochowski, *op. cit.*, s. 79.

27. PRZEGLĄD. Dwutygodnik narodowy literacko-społeczno-ekonomiczny z uwzględnieniem działu dla dziatwy. Wychodzić będzie wedle możliwości każdego 1 i 15 dnia miesiąca. Wyd. i red. Bronisław Dobrowolski. Odb. Litograficznie. Harbin.

Format: 51×35 cm

R. 1: 1919, nr 1—16

2: 1920, nr 17—37

3: 1921, nr 38—42

Wych. 3 V 1919 — 15 IV 1921.

BN, BMSW, BUW, BJ.

28. ROBOTNIK. (Tygodnik). Harbin.

Wych. w 1920.

„Przegląd”, 1920, nr 21.

29. RUCH CHRZEŚCIJAŃSKO-SPOŁECZNY. Wychodzi raz na miesiąc. (Wyd. ks. Władysław Ostrowski. Red. Kazimierz Lubicz). Druk. „Russian Daily News”. Harbin.
Format: 26,5×19 cm
R. 1: 1923, nr 1—5
2: 1924, nr 6—7
Wych. 15 VII 1923 — I 1924. Wyd. od nr. 3 Polski Związek Chrześcijańsko-Demokratyczny. Tyt. również w jęz. chińskim.
BUW, BKUL, BN, BCzK, BSGPiS, BUŁ.
30. STRAŻNICA. (Tygodnik. Red. Władysław Homan). Harbin.
Wych. 1 VI 1920 — 17 X 1920. Ostatni nr 17 z 17 X 1920. K. Grochowski, *op. cit.*, s. 78; „Przegląd”, 1921, nr 21 i 41.
31. TYGODNIK POLSKI. Wyd. i red. Komitet Redakcyjny. (Wyd. ks. Władysław Ostrowski. Red. Stefan Turowicz). Druk. „Russian Daily News”. Harbin
Format: 39×27 cm
R. 1: 1922, nr 1—38
2: 1923, nr 39—91
3: 1924, nr 92—143
4: 1925, nr 144—195
5: 1926, nr 196—245
6: 1927, nr 248—297
7: 1928/29, nr 298—369
8: 1929//30, nr 370—420
9: 1930/31, nr 421—465
10: 1931/32, nr 466—520
11: 1932/33, nr 521—570
12: 1933/34, nr 573—624
13: 1934/35, nr 625—676
14: 1935/36, nr 677—731
15: 1936, nr 732—762
15/16: 1937, nr 1—52
16: 1938, nr 1—52
16/17: 1939, nr 1—52
18: 1940, nr 1—52
19: 1941, nr 1—52
20: 1942, nr 1—32
Wych. 16 IV 1922 — 12 X 1942. Podt. od nr. 22, 1922 Jedyne czasopismo polskie w Azji. Od nr. 132, 1924 drugi tyt. w jęz. francuskim BULLETIN DE LA MISSION CATHOLIQUE POLONAISE. Wyd. od nr. 137, 1924 ks. Władysław Ostrowski, od nr. 749, 1936 Antoni Wasilewski, od nr. 40, 1937 ks. Aleksander Eysymontt. Red. od nr. 12, 1922 Kazimierz Grochowski, od nr. 254, 1927 ks. W. Ostrowski, od nr. 667, 1935 ks. A. Eysymontt, nr 748, 1936 i od nr. 40, 1937 ks. Witold Zborowski. Współwyd. dodatki:
AKADEMIK POLSKI W CHINACH. Red. Koło Akademików Polskich w Chinach. Nieręg. Wych. XII 1932—1933. Ukazały się 32 numery.
BIULETYN POLSKIEGO KOŁA AKADEMICKIEGO BADANIA CHIN. Dod. orientalny „Tygodnika Polskiego”. Red. Stanisław Macedoński. Wych. 15 VI 1930 — XII 1930, nr 1—12.
CZUJ DUCH. Dod. do „Tygodnika Polskiego”. Wych. tylko w 1932, nr 1 z 23 IV, nr 2 z 22 V, nr 3 z 31 VII.
DALEKI WSCHÓD. Dod. do „Tygodnika Polskiego”. Sprawy bieżące, handel, przemysł, nauka, kultura.

- Wych. 15 II 1925 — 31 X 1926, nr 1—30. Od nr. 24, 1926 tyt. BIULETYN HAN-
DLOWO-PRZEMYSŁOWY DALEKI WSCHÓD.
DZIAŁ HANDELOWO-PRZEMYSŁOWY. Dod. do „Tygodnika Polskiego”. Red.
Eugeniusz Banasiński. Wych. 18 V 1924 — 10 VIII 1924, nr 1—7.
BN, BKUL, BUW, BJ, BPAK, BMSW, BUMK, BUŁ, BPANW, BMB, BSDK,
BPANG, BMNK.
32. WIATEREK. (Pismo humorystyczno-satyryczne. Tygodnik). Harbin.
Wych. w 1919.
K. Grochowski, *op. cit.*, s. 80; „Przegląd”, 1921, nr 42.
33. WIADOMOŚCI. (Supplement to „Echo Szanghajskie”. Irreg. Published by
a group of Polish Jews).
Wych. 1945—1946.
J. Kowalik, *op. cit.*, t. IV, s. 71.
34. WYGNANIEC POLSKI NA DALEKIM WSCHODZIE. (Mies. Organ Sekcji
Wygnańców. Wyd. „Gminy Polskiej” w Harbinie). Harbin.
Wych. 1922—1923, nr 1 z 24 XII 1922.
„Daleki Wschód”, 1934, nr 7; K. Grochowski, *op. cit.*, s. 80.

KALENDARZE

35. KALENDARZ na rok 1918. Harbin.
„Przegląd”, 1921, nr 42.
36. KALENDARZ na rok 1919. Wyd. Polski Związek Wojenny w Charbinie.
Format: 30,5×22,5 cm
BUW
37. KALENDARZ HARBINSKI na rok jubileuszowy 1925. Harbin — Chiny.
Tłocznia czasop. „Tygodnik Polski”.
Format: 19×13 cm
BJ, BKUL, BN, BUW.
38. KALENDARZ HARBINSKI na rok 1929. Harbin.
„Tygodnik Polski”, 1928, nr 346.
39. KALENDARZ „ECHA” na rok 1939. Szanghaj.
„Polacy zagranicą”, 1939, nr 4.